

dr hab. Tomasz Maślakowski
Dziedzina Sztuki - Teatr
Dyscyplina - sztuki filmowe i teatralne
Akademia Sztuk Teatralnych w Krakowie
Wydział Łalkarski we Wrocławiu

Warszawa, 06.08.2026 rok

**Recenzja pracy doktorskiej Pana Łukasza Borkowskiego
pt.: „PORTRET PODWÓJNY. ROLA ZASZYFROWANA
W WERSACH POEMATU *Ba!* WOJCIECHA KASSA
W DWÓCH REALIZACJACH – RADIOWEJ I SCENICZNEJ”.**

Pan Łukasz Borkowski jest absolwentem Wydziału Aktorskiego Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie, ze stopniem naukowym magistra sztuki i tytułem zawodowym aktora, który to uzyskał w 2015 roku. Posiada także dyplom ukończenia poddyplomowych Studiów Menedżerów Kultury Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, w 2021 roku.

Dorobek zawodowy Pana Borkowskiego jest bardzo bogaty i różnorodny. Sam doktorant wskazuje cztery dzieła, które mają dla niego istotne znaczenie:

- rola Syna w słuchowisku *Rzeczy, których nie wyrzuciłem* na podstawie książki Marcina Wichy, w adaptacji i reżyserii Michała Zdunika, zrealizowanym w Teatrze Polskiego Radia w 2019 roku.
- rola Bohatera w słuchowisku *Ba!* na podstawie poematu autorstwa Wojciech Kassa w reżyserii Michała Zdunika, zrealizowanym w Teatrze Polskiego Radia w 2020 roku.
- rola Bohatera w słuchowisku *Pled* na podstawie poematu Wojciech Kassa w adaptacji Łukasza Borkowskiego i reżyserii Michała Zdunika, zrealizowanym w Programie Drugim Polskiego Radia w 2022 roku.
- rola Syna w słuchowisku *Matka odchodzi* na podstawie tomu Tadeusza Różewicza o tym samym tytule, w adaptacji Łukasza Borkowskiego i

Michała Zdunika. Premiera w Programie Drugim Polskiego Radia w 2023 roku. w reżyserii Michała Zdunika.

Doktorant w Autoreferacie, tak uzasadnia swój wybór: „Wskazuję cztery dzieła, które składają się na mój twórczy kwartet żałobny. Byłem pomysłodawcą i inicjatorem wszystkich słuchowisk, których role wskazuję powyżej. Przy pracy nad wymienionymi rolami badałem artystyczne ujęcie ciągłości kultury, zagadnienie śmierci oraz dialogu żywego z umarłym. Ważnym aspektem mojej pracy było skupienie się na słowie i jego brzmieniu, które w sferze audialnej buduje przestrzeń, przekazuje informacje i emocje. Pierwsza z wymienionych ról zapisana była prozą, dwie kolejne wierszem, a ostatnia z powyższych to rola, która łączy w sobie prozę i wiersz. Wszystkie teksty są autobiograficzne lub częściowo autobiograficzne. Poematy Wojciecha Kassa, zwłaszcza *Ba!*, dały możliwość wydobywania wiru języka, posługiwania się rytmem i dynamiką języka, formalnego budowania ról. Teksty Marcina Wichy i Tadeusza Różewicza wymagały kameralnej interpretacji, niesformalizowanej, czulej i naturalistycznej. W każdej z ról, poprzez aktorską interpretację, ożywiałem teksty literackie i dialogowałem ze śmiercią, nicością i tym co trwa, co jest tu i teraz. Wskazane dzieła są efektem poszukiwań twórczych, które stanowią istotny element mojej drogi zawodowej”.

Pan Borkowski swoją pracę doktorską zatytułował „Portret podwójny. Rola zaszyfrowana w wersach poematu *BA!* Wojciecha Kassa w dwóch realizacjach - radiowej i scenicznej”, a dotyczy ona pracy aktorskiej z tekstem poetyckim jako inspiracją do działań twórczych. Autorski wywód pana Borkowskiego łączy opis praktyki aktorskiej przy budowaniu roli oraz relacji twórczej w trójkącie: tekst, wykonawca, odbiorca. Punktem wyjścia do autorskich badań pana Borkowskiego, jest poemat *Ba!* Wojciecha Kassa, którego struktura pozwala artyście na szerokie pole interpretacyjne.

W dysertacji pan Łukasz analizuje dwie realizacje tego tekstu: słuchowisko radiowe przygotowane dla Teatru Polskiego Radia oraz monodram sceniczny zrealizowany w Muzeum Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Praniu. Obie traktowane są jako różne sposoby pracy z tym samym tekstem, w poszukiwaniu szerokich przestrzeni interpretacji.

Pan Borkowski z jednej strony dokumentuje i analizuje swój proces twórczy, opisując wybory aktorskie, reżyserskie i montażowe. Z drugiej zaś przeprowadza analizę, by w sposób niezwykle plastyczny opisać ten proces. Autor omawia przejście od specyfiki medium radiowego, do scenicznego spotkania z widzem.

Ważną częścią rozprawy pana Borkowskiego, jest aneks zawierający szczegółową analizę wszystkich części poematu *Ba!*, w której doktorant zestawia interpretację tekstu z opisem jego realizacji radiowej i scenicznej. W

tymże aneksie autor opisuje związki Wojciecha Kassa z miejscowością Pranie, osobą Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego oraz okolicznościami prowadzącymi do powstania poematu *Ba!*. Dysertacja jest wsparta ilustracjami i bogatą bibliografią, z której czerpie autor.

Pan Łukasz w swojej pracy bardzo dokładnie opisuje proces tworzenia ról, dokumentując każdy ruch i decyzję. Analizuje każdą scenę, monolog i improwizację. Tłumaczy jak i dlaczego było to dla niego ważne i w jaki sposób docierał do zamierzonego efektu. Pan Borkowski metodycznie analizuje kolejne sceny przedstawienia, objaśniając znaczenie poszczególnych zdarzeń, aktorskich reakcji i gestów oraz inscenizacyjnych rozwiązań, dla ukazania charakteru postaci, tworzenia atmosfery i rytmu dzieła. Precyzyjny opis zdarzeń scenicznych, motywacji, kontekstów i działań układa się w scenariusz, tworząc bardzo plastyczny obraz wydarzeń scenicznych, w których pod prostotą inscenizacji, ukrywają się wielopiętrowe doświadczenia i przeżycia bohatera *Ba!*.

Autor słusznie wskazuje na: „*wielkie znaczenie wspólnoty dla siły artystycznego przekazu. Nie tylko tej scenicznej, ale także wspólnoty twórców, którzy na różnych płaszczyznach dążą do realizacji łączącego ich celu, wzajemnie się wspierając w procesie kreacji teatralnej rzeczywistości*”.

Pan Łukasz Borkowski w swojej artystycznej drodze intensywnie eksploruje różnorodne przestrzenie, wykazując się dojrzałością i świadomością twórczą. Swoją wiedzę i doświadczenie przenosi również w sferę edukacji, dzieląc się nimi z adeptami sztuki aktorskiej. Niezwykle ważny, wymagający świadomości i artystycznej odwagi, proces konstruowania wyżej opisanych dzieł, znacząco wzbogacił twórczy warsztat pana Łukasza, otwierając przed nim nowe kierunki poszukiwań, w których będzie mógł wykorzystać znacznie poszerzony zakres kreacyjnych możliwości.

Pracę artystyczną Pana Łukasza Borkowskiego doceniają twórcy i recenzenci. Poniżej załączam fragmenty recenzji po premierowych emisjach słuchowisk „*Ba!*” i „*Pled*”:

„*Byłam poruszona słuchowiskiem zrobionym na podstawie poematu „Ba!”. Byłam i jestem dalej. Dużo by można mówić na ten temat i dotyczyć kolejnych pięter... przestrzeni. Ale gdybym miała najkrócej powiedzieć o swoim poczuciu w trakcie jego słuchania... to zmysłowość, którą wydobywał niezwykle rytm. I to zmaganie się poety z samym sobą, z życiem, które znajduje ujście w tym poemacie. To piękne zmaganie... Wielką moją radością był młody aktor Łukasz Borkowski, który potrafił spotkać się z Wojciechem Kassem i jego poezją. A kompozytor, reżyser, zrozumiał poete i aktora. to ich wzwwanie. I razem wydobyli różnorodność rytmu tegoż utworu, jego tonację. które – to się głęboko czuje – nie są wymyślane bo wynikają*

...anicznie. biologicznie z tekstu. Dzięki termu poeta Kass i aktor Borkowski
zaśmiętnie sie przenikają. i to przenikanie. ta muzyka zagarniały mnie (...)” - to
słowa prof. M. Komorowskiej. Pan Borkowski przywołuje kolejne
komentarze, m.in: Zbigniewa Fałtynowicza - „Czterdzieści minut zasiuchania
(...) wir języka, i zmienność postaci (ról) i sensy tegoż znakomitego poematu.
Duża siła wyrazu całości. Duże przeżycie”, czy prof. Jarosława Ławskiego:
„Poruszające, mocne, głębokie – pierwsze wrażenie po wysłuchaniu poematu
„Bał” w znakomitej interpretacji młodego Aktora, który nie tylko trafnie oddał
brzmienia słowa, ale zagrał coś, co wybiega daleko poza horyzont jego
doświadczeń, wieku, pokolenia: męczarnie, łamanie się ze sobą, zmagania
artysty słowa, którego tematem życia jest zadana mu tajemnica poezji,
pisanie”.

Ten zapis tworzy niezwykle ważną dokumentację, transkrypcję tworzenia
roli od samego początku, aż do jej prezentacji. Praca doktorska pana
Łukasza Borkowskiego jest dokumentem, niepodważalnym dowodem, na to,
że rodzenie się sztuki to nie tylko proces pełen emocji, ale to także
zdarzenia, decyzje, o których można skrupulatnie napisać. Ta praca ma
ogromną wartość badawczą i może służyć kolejnym twórcom jako doskonały
przykład pisania o sztuce teatru. Twórczość pana Łukasza Borkowskiego
pokazuje, że posiada wszelkie narzędzia warsztatowe, aby móc stwarzać
taki teatr jaki chce, taki który potrafi nadać opowieści sens historyczny i
wspólnotowy, wreszcie taki, który w pełni wyraża zaplanowany temat.

Praca napisana jest w czytelnym, przejrzystym układzie. W klarownej
formie rozdziały nakreślają świadomą i konsekwentną narrację autora.
Lekkość z jaką doktorant operuje językiem, posługując się nietuzinkowymi
porównaniami, pięknymi metaforami, ciekawą i merytoryczną bibliografią
spowodowało, że czytałem tę pracę z ogromnym zainteresowaniem.

**Z przekonaniem stwierdzam, że rozprawa doktorska, dzieło będące
przedmiotem postępowania, jak i wszystkie osiągnięcia artystyczne
pana Łukasza Borkowskiego spełniają wymagania określone w artykule
187 Prawa o szkolnictwie Wyższym i Nauce, z dnia 20 lipca 2018 roku i
w związku z tym popieram wniosek o przyznanie panu magistrowi
Łukaszowi Borkowskiemu stopnia doktora sztuki w dyscyplinie sztuk
filmowych i teatralnych.**

Dr hab. Tomasz Maślakowski